

30.6.2021

VN/16839/2021

Kunnanhallitus (pl. Ahvenanmaan maakunta)

Aluevaalit vuonna 2022: Äänestyspaikkojen määrääminen ja niistä ilmoittaminen, vaalitietojärjestelmän käyttö, vaalimateriaali, vaalikoulutus ym.

Seuraavat yleiset vaalit ovat aluevaalit, jotka toimitetaan sunnuntaina 23.1.2022. Ennakkoäänestyksen ajanjakso on kotimaassa 12.–18.1.2022 (seitsemän päivää keskiviikosta tiistaihin) ja ulkomailla 12.–15.1.2022 (neljä päivää keskiviikosta lauantaihin). Suomalaisessa laivassa ulkomaan ennakkoäänestys voidaan aloittaa jo keskiviikkona 5.1.2022.

Oikeusministeriö pyytää kunnanhallitusta saattamaan tämän kirjeen kunnan keskusvaalilautakunnan tietoon. Kirje on luettavissa [oikeusministeriön vaalisivuilla](#).

1 Hyvinvointialueet ja aluevaalit

1.1 Yleistä

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistusta koskeva hallituksen esitys (HE 241/2020) on hyväksytty eduskunnassa ja sitä koskeva lainsäädäntö tulee osittain voimaan 1.7.2021. Uudistuksessa maahan perustetaan 21 hyvinvointialuetta, joista jokaisella on aluevaltuusto, joka valitaan yleisillä vaaleilla.

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Hyvinvointialueet luetellaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustointia koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (x/2021)¹ 7 §:ssä. Kuhunkin hyvinvointialueeseen kuuluvat kunnat käyvät ilmi saman lain 6 ja 7 §:stä.

Aluevaltuustoista säädetään hyvinvointialuelain (x/2021) 23 §:ssä. Aluevaltuuston vaalikausi on neljä vuotta ja vaalikauden aloitusajankohta kesäkuun alku. Aluevaalit ovat välittömät, salaiset ja suhteelliset ja niissä on yhtäläinen äänioikeus. Lain 24 §:ssä säädetään aluevaltuuston koosta ja sen määräytymisestä, 25 §:ssä varavaltuutetuista, 28 §:ssä äänioikeudesta aluevaaleissa sekä 76 ja 77 §:ssä vaalikelpoisuudesta.

Aluevaaleja koskevat säännökset on lisätty vaalilakiin (714/1998) vaalilain muutoksella (x/2021).

Vaalilain 143 a §:n mukaan aluevaalit toimitetaan samanaikaisesti kuntavaalien kanssa ja näin toimitaan vuodesta 2025 lukien. Edellä mainitun sote-uudistuksen toimeenpano- ja voimaanpanolain 16 §:ssä kuitenkin säädetään, että **ensimmäiset aluevaalit toimitetaan omina erillisinä vaaleinaan sunnuntaina 23.1.2022**. Näissä vaaleissa valitun aluevaltuuston toimikausi alkaa 1.3.2022 ja jatkuu toukokuun 2025 loppuun.

1.2 Helsingin kaupungin erityisasema

Helsingin kaupunki ei ole hyvinvointialue eikä kuulu mihinkään hyvinvointialueeseen eikä siellä siten toimiteta aluevaaleja. Helsingin kaupungin alueella olevissa yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja laitosäänestyspaikoissa voivat kuitenkin äänestää muiden kuntien aluevaaleissa äänioikeutetut henkilöt (ks. tämän kirjeen luku 3.2).

1.3 Ajantasainen lainsäädäntö

Ajantasaiset lait löytyvät [Finlex-palvelusta](#):

- laki hyvinvointialueesta (x/2021),
- laki sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustointia koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta (x/2021),
- vaalilaki (714/1998).

¹ Säädöskokoelmanumerot eivät tätä kirjoitettaessa ole vielä selvillä.

Uudistuksen eduskuntakäsittelyn dokumentit löytyvät eduskunnan sivuilta https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/HE_241+2020.aspx.

Lisää tietoa aluevaaleista löytyy myös osoitteesta <https://vaalit.fi/aluevaalit>.

2 Miten aluevaalit toimitetaan?

Aluevaalit toimitetaan kunnissa pääpiirteissään samalla tavalla kuin kuntavaalit, kuitenkin siten, että ehdokasasetteluun liittyvistä tehtävistä ja vaalien tuloksen vahvistamisesta huolehtii kunnan keskusvaalilautakunnan sijasta uusi viranomainen, aluevaalilautakunta. Aluevaalilautakunnan asettaa aluevaltuusto, mutta ensimmäisissä aluevaaleissa kuitenkin aluehallintovirasto.

Työnjako eri vaaliviranomaisten välillä aluevaaleissa on siten pääpiirteittäin seuraava:

Kunnan vaaliviranomaiset:

Kunnan keskusvaalilautakunta:

- ennakkoäänestyksen ja vaalipäivän äänestyksen järjestelyt,
- vaaleista tiedottaminen kunnassa,
- ennakkoäänestysasiakirjojen tarkastus,
- ennakkoäänenten laskenta ja vaalipäivän äänten tarkastuslaskenta sekä vahvistettujen äänimäärien ilmoittaminen vaalitietojärjestelmän välityksellä aluevaalilautakunnalle.

Vaalitoimitsijat ja vaalitoimikunnat:

- ennakkoäänestyksen toimittaminen.

Vaalilautakunnat:

- vaalipäivän äänestyksen toimittaminen ja äänten alustava laskenta.

Aluevaalilautakunta:

- ehdokashakemusten käsittely sekä ehdokaslistojen yhdistelmän laatiminen ja sen jakelu hyvinvointialueen kunnille,

- vaalien tuloksen vahvistaminen hyvinvointialueen tasolla (kuntien ilmoittamien äänimäärien laskeminen yhteen ja mahdolliset arvonnat).

Vaalipiirilautakunnilla ei ole aluevaaleissa mitään tehtäviä.

3 Äänestyspaikat vuoden 2022 aluevaaleissa

3.1 Yleistä

Perustuslain 14 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon. Tämän nojalla **kunnan tehtävänä on huolehtia siitä, että äänioikeutettujen äänestysmahdollisuudet vaaleissa ovat riittävät sekä ennakoäänestyksessä että vaalipäivänä.**

Oikeusministeriö pitää ennakoäänestyspaikkojen ja vaalipäivän äänestyspaikkojen riittävää lukumäärää yhtenä keskeisenä tekijänä hyvän äänestysaktiivisuuden saavuttamiselle aluevaaleissa.

Kunnan on vaalijärjestelyissään huolehdittava siitä, että äänestyspaikat ovat saavutettavia ja esteettömiä ja että äänestäminen äänestyspaikoissa on kaikissa tilanteissa äänestäjille mahdollisimman turvallista ja että järjestelyt myös näyttävät äänestäjien silmissä siltä. Yhtä lailla äänestyspaikoissa on pystyttävä huolehtimaan vaalivirkailijoiden turvallisuudesta.

3.2 Yleisten ennakoäänestyspaikkojen määrääminen

Vaalilain 9 §:n mukaan kunnanhallitus päättää kotimaan yleisten ennakoäänestyspaikkojen lukumäärästä ja sijainnista kunnassa. Jokaisessa kunnassa on oltava vähintään yksi ennakoäänestyspaikka, jollei erityisistä syistä muuta johdu.

Ennakoäänestyspaikkoja tulisi perustaa riittävä määrä ja eri puolille kuntaa/kaupunkia, jotta äänestäjät jakaantuisivat mahdollisimman tasaisesti eri paikkojen kesken, jolloin suuria ruuhkia ei syntyisi. Ennakoäänestyspaikassa on voitava pitää riittävät turvavälit äänestämään tulleiden kesken.

Vaikka Helsingin kaupungissa ei toimitetakaan aluevaaleja, sote-uudistuksen toimeenpanolain 16 §:n 3 momentissa säädetään, että kaupunki järjestää ensimmäisissä aluevaaleissa ennakkoäänestyksen yleisissä ennakkoäänestyspaikoissa ja laitoksissa muiden kuntien äänioikeutettuja varten. Helsinki arvioi itse, mikä on tässä tilanteessa riittävä määrä yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja.

Kunnanhallituksen asiana on tehdä ennakkoäänestyksen toimittamista varten tarvittavat hankinnat siten kuin hankinnat kunnassa suoritetaan. Jos kunta järjestää ennakkoäänestyksen jonkin ulkopuolisen tahon tiloissa, esimerkiksi kauppakeskuksen aulatilassa, se sopii siitä itsenäisesti suoraan asianomaisen tahon kanssa. Yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja määrätessään kunnanhallituksen on otettava huomioon **tämän kirjeen liitteessä 1 (kohta 1) mainitut näkökohdat**.

3.3 Vaalipäivän äänestyspaikkojen määrääminen

Vaalilain 8 §:n mukaan kunta muodostaa yhden äänestysalueen, jollei sitä ole tarpeen jakaa useampaan äänestysalueeseen. Äänestysalueiden koosta taikka asukasmäärästä ei vaalilaissa ole tarkempia määräyksiä. Äänestysalueista päättää valtuusto.

Vuoden 2022 aluevaaleissa noudatetaan sitä äänestysaluejakoa, joka tulee voimaan 1.1.2022 ja joka perustuu kuntien 31.8.2021 mennessä Digi- ja väestötietovirastolle ilmoittamiin äänestysaluejakopäätöksiin.

Digi- ja väestötietovirasto lähettää vuosittain kunnanhallituksille kirjeen, jossa annetaan suosituksia ja tarkempia ohjeita äänestysaluejaon muutoksiin ja niiden ilmoittamiseen liittyen. Vuonna 2021 kirje lähetetään kesäkuun aikana.

Jokaisella äänestysalueella on kunnanhallituksen päätöksellä määrätty **vaalipäivän äänestyspaikka**. Vaalipäivänä äänestäjä voi äänestää vain sen äänestysalueen äänestyspaikassa, joka on merkitty äänioikeusrekisteriin hänen kohdalleen. Vaalipäivän äänestyspaikoista päättäessään kuntien on otettava huomioon **tämän kirjeen liitteessä 1 (kohta 2) mainitut näkökohdat**.

Viime vuosina kunnat ovat vähentäneet merkittävästi äänestysalueidensa määrää. Tämä on siten merkinnyt tuntuvaa heikennystä äänioikeutettujen mahdollisuuksiin äänestää vaalipäivänä. Ministeriö suosittelee, että jatkossa nykyistä äänestysalueiden määrää ei enää vähennettäisi ilman pakottavaa tarvetta, vaan päinvastoin tutkittaisiin mahdollisuuksia lisätä äänestysalueiden määrää seuraaviin vaaleihin. Todettakoon

myös tässä yhteydessä, että mahdollinen äänioikeusrekisterin käyttö vaalipäivän äänestyksessä (ks. tämän kirjeen s. 13) ei ole peruste vähentää äänestysalueiden määrää.

3.4 Äänestyspaikkoja koskevien päätösten aikataulu

Kunnanhallituksen tulee tehdä päätökset yleisistä ennakoäänestyspaikoista ja vaalipäivän äänestyspaikoista hyvissä ajoin siten, että paikat voidaan merkitä oikeusministeriön vaalitietojärjestelmään (VAT) perjantaihin 5.11.2021 mennessä.

4 Äänestyspaikkatietojen ja muiden tietojen merkitseminen vaalitietojärjestelmään

4.1 Äänestyspaikkatietojen merkitseminen

Vaalilain 9 §:n 4 momentin mukaisesti kunnanhallituksen on huolehdittava siitä, että Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämään äänestyspaikkarekisteriin, jona toimii oikeusministeriön vaalitietojärjestelmän pohjatietojärjestelmä, merkitään Digi- ja väestötietoviraston määräämällä tavalla jokaisen kunnassa olevan

- yleisen ennakoäänestyspaikan nimi, käyntiosoite, aukiolopäivät ja päivittäiset aukioloajat; ja
- vaalipäivän äänestyspaikan nimi ja käyntiosoite sekä
- muut Digi- ja väestötietoviraston määräämät tiedot.

Digi- ja väestötietovirasto antaa kunnanhallituksille tarkempia ohjeita tietojen ilmoittamisesta pohjatietojärjestelmään myöhemmin syksyllä lähetettävässä kirjeessään. Samoin VAT-ohjeessa nro 2b tulee olemaan tarkemmat ohjeet tietojen ilmoittamisesta. Näihin ohjeisiin on huolellisesti tutustuttava ja niitä tarkoin noudatettava.

4.2 Muiden tietojen merkitseminen

Kunnan keskusvaalilautakunnan on huolehdittava siitä, että pohjatietojärjestelmään merkitään myös keskusvaalilautakunnan voimassa olevat yhteystiedot vuoden 2022 aluevaaleissa ja että tiedot kuitataan järjestelmässä tarkistetuiksi. Keskusvaalilautakunnan pohjatietojärjestelmään ilmoittamat yhteystiedot tulostetaan äänioikeusilmoitukselle (ilmoituskortille) ja niitä käytetään vaaliluetteloiden jakelussa.

4.3 Tietojen merkitsemisen aikataulu

Kunnan on huolehdittava siitä, että kaikki edellä mainitut tiedot, siis yleisten ennakoäänestyspaikkojen tiedot, vaalipäivän äänestyspaikkojen tiedot ja keskusvaalilautakunnan yhteystiedot (ml. vaaliluettelon toimitusosoite) merkitään vaalitietojärjestelmän pohjatietojärjestelmään **perjantaihin 5.11.2021 klo 12 mennessä.**² Tietojen tulee ehdottomasti olla oikein, koska ne (vaaliluettelon toimitusosoitetta lukuun ottamatta) tulostetaan äänioikeutetuille lähetettävälle äänioikeusilmoitukselle (ilmoituskortille) ja sen liitteelle. **Vastuu tietojen oikeellisuudesta on kunnalla.**

5 Aluevaalien toimittaminen ja covid-19-pandemia

5.1 Yleistä

Covid-19-tartuntatautiepideemia Suomessa on loppukeväästä ja alkukesästä 2021 kehittynyt myönteiseen suuntaan. Tästä huolimatta kuntien on syytä varautua siihen, että tammikuun aluevaalit voidaan joutua käymään vielä tilanteessa, jossa pandemia ei ole kokonaan hävinnyt.

Oikeusministeriö kehottaa kuntia ottamaan huomioon kulloisenkin koronavirustilanteen ja varautumaan siihen, että tilanne voi vaatia samanlaisia erityisjärjestelyitä, joita toteutettiin kevään 2021 kuntavaaleissa.

Oikeusministeriö seuraa epidemiatilannetta jatkuvasti ja pitää kuntia ajan tasalla aluevaalien valmisteluihin liittyen.

5.2 Aluevaalien koronanäkökohdat tiivistetysti

Vaalilaki tarjoaa hyvät lähtökohdat joustaviin ratkaisuihin, jotta vaalit voidaan toimittaa luotettavasti ja turvallisesti myös poikkeuksellisissa oloissa. Oikeusministeriö antaa tarkempia ohjeita ennakoäänestyspaikan varustelusta koronavirukseen liittyen, esimerkiksi vaalivirkailijoiden mahdollisesta suojavarustuksesta, käsihuuhteen käytöstä ja suojaleksien mahdollisesta käyttämisestä.

² Vaalilain 9 §:n mukaan äänestyspaikkoina vaaleissa ovat ne kotimaan yleiset ennakoäänestyspaikat ja vaalipäivän äänestyspaikat, jotka ovat äänestyspaikkarekisterissä päivän päättyessä 51. päivänä ennen vaalipäivää. Käytännössä rekisterin viimeiseksi päivityspäiväksi on kuitenkin määrättävä aikaisempi ajankohta, tässä tapauksessa 5.11.2021, koska jokaiselle äänioikeutetulle lähetettävään äänioikeusilmoitukseen (ilmoituskorttiin) liitetään luettelo äänioikeutetun lähialueella olevista yleisistä ennakoäänestyspaikoista osoitteineen ja aukioloaikoineen. Oikovedosten valmistamiseen ja tarkistamiseen sekä luetteloiden painattamiseen on varattava riittävästi aikaa.

Kunnan on huolehdittava, että

- a) äänestyspaikkoja on riittävästi,
- b) äänestyspaikat ovat tiloissa, joissa voidaan toteuttaa turvavälit niin äänestäjien kuin vaalivirkailijoidenkin osalta. Kunta voi halutessaan harkita myös yleisen ennakoönnestyspaikan ja/tai vaalipäivän äänestyspaikan äänestystilan sijoittamista ulkotilaan (esimerkiksi konttiin, teltaan äänestyspaikan pihalle tai drive in -pisteeseen). Sääolosuhteet on kuitenkin syytä ottaa siten huomioon, että esimerkiksi kova pakkanen ei saa vaikeuttaa äänestystä;
- c) ennakoönnestyspaikkojen aukioloajat ovat mahdollisimman laajat, paikalliset olosuhteet kuitenkin huomioiden (vaalilain mukaiset maksimit ovat arkisin klo 8-20 ja viikonloppuisin klo 9-18). Kunta voi suositella, että osa äänestysajasta varattaisiin ensisijaisesti ns. riskiryhmiin kuuluville;
- d) vaalivirkailijoita rekrytoidaan riittävästi. Ennakoönnestyspaikoissa resursseja tarvitaan esimerkiksi äänestäjän henkilöllisyyden tarkastukseen ja äänestyslipun antoon, äänestyksen vastaanottopisteisiin sekä jonojen ja turvavälien ohjaukseen. Vastavasti vaalipäivän äänestyksessä vaalilautakuntien tulisi toimia lähtökohtaisesti siten, että lautakunnalla olisi valmius ottaa vastaan myös yksittäisiä ulkona tapahtuvia äänestyksiä päätösvaltaisessa kokoonpanossa (kolme jäsentä). Suositeltavaa onkin, että vaalilautakunnan varajäsenistä vähintään yksi olisi paikalla samaan aikaan kuin viisi varsinaista jäsentäkin. Kunnan tulee myös huolehtia siitä, että kotiaänestyksen vaalitoimitsijoita rekrytoidaan riittävästi ja että vaalitoimikuntia nimetään tarvittaessa useampia kuin yksi. Kaikkia tehtäviä varten on syytä rekrytoida myös varahenkilöitä;
- e) ääntenlaskenta ja ennakoönnestysasiakirjojen tarkastus järjestetään siten, että riittävät turvavälit voidaan näissäkin tehtävissä toteuttaa.

Oikeusministeriö ja Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL) antoivat keväällä kuntavaalien osalta ohjeet koronavirustilanteen huomimisesta kunnan vaaliviranomaisten toiminnassa (ns. koronaohjeet). Ohjeet pätevät edelleen myös aluevaaleissa. Tarvittaessa ministeriö ja THL tarkentavat niitä loppuvuodesta.

6 Kunnan vaaliviranomaisten kelpoisuudesta ja esteellisyydestä

Vaaliviranomaisia koskevat kelpoisuus- ja esteellisyyssäännöt aluevaaleissa ovat tiivistetyksi seuraavat:

6.1 Kunnan keskusvaalilautakunta

Vuoden 2022 aluevaaleissa keskusvaalilautakuntana toimii vuoden 2021 kuntavaaleissa valitun valtuuston asettama keskusvaalilautakunta.

Kelpoisuus: Jäsenten ja varajäsenten on oltava kuntalain mukaan vaalikelpoisia kunnan luottamustoimeen. Lisäksi sekä jäsenten että varajäsenten on mahdollisuuksien mukaan edustettava kunnassa edellisissä kuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita äänestäjäryhmiä.

Esteellisyys: Jäsenten ja varajäsenten esteellisyydestä on voimassa, mitä hallintolain 27–30 §:ssä säädetään. Tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi sitä, että keskusvaalilautakunnan jäsenenä oleva aluevaalien ehdokkaan puoliso on esteellinen osallistumaan ennakoänten laskentaan ja tarkastuslaskentaan.

6.2 Vaalilautakunta

Kelpoisuus: Jäsenten ja varajäsenten on oltava kuntalain mukaan vaalikelpoisia kunnan luottamustoimeen. Lisäksi sekä jäsenten että varajäsenten on mahdollisuuksien mukaan edustettava kunnassa edellisissä (vuoden 2019) eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita puolerekisteriin merkittyjä puolueita. Jäsenenä tai varajäsenenä ei voi olla ehdokas. Oikeusministeriö kiinnittää kuntien huomiota siihen, että vaalilain 15 §:n 2 momentin sanamuotoa ”mahdollisuuksien mukaan” voidaan soveltaa myös siten, että jos puolueet eivät niille tehdystä pyynnöstä huolimatta nimeä riittävästi ehdokkaita vaalilautakuntiin, jäseniksi voidaan nimetä myös muita kunnan luottamustoimeen vaalikelpoisia henkilöitä.

Esteellisyys: Hallintolain esteellisyyssääntelyä ei sovelleta vaalilautakunnan toimintaan. Tämä tarkoittaa, että jäseneksi tai varajäseneksi nimitetty voi toimia kaikissa vaalilautakunnan tehtävissä, kuitenkin yhtä poikkeusta lukuun ottamatta: vaalilautakunnan jäsenenä oleva aluevaalien ehdokkaan puoliso, lapsi, sisarus tai vanhempi ei saa toimia vaalilain 73 §:n 2 momentissa tarkoitettuna äänestäjän avustajana.

Muuta: Kunnan on syytä ylläpitää vaalilautakunnan jäsenen tehtävän houkuttelevuutta esimerkiksi varmistamalla, että tehtävästä maksettava palkkio vastaa tehtävän vaativuutta. Vaalilautakunnan jäsenellä ja varajäsenellä, erityisesti puheenjohtajaksi nimettävällä tulee olla riittävä osaaminen tehtävään ja riittävästi aikaa perehtyä siihen.

6.3 Vaalitoimikunta

Kelpoisuus: Jäsenten ja varajäsenten on oltava kuntalain mukaan vaalikelpoisia kunnan luottamustoimeen. Lisäksi sekä jäsenten että varajäsenten on mahdollisuuksien mukaan edustettava kunnassa edellisissä (vuoden 2019) eduskuntavaaleissa ehdokkaita asettaneita puolerekisteriin merkittyjä puolueita. Jäsenenä tai varajäsenenä eivät voi olla vaalien ehdokas, hänen puolionsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa. Kelpoisuuteen vaikuttava ehdokkuus tarkoittaa ehdokkuutta missä hyvinvointialueessa tahansa: esimerkiksi hyvinvointialueella A ehdokkaaksi asetetun sisarus ei ole kelpoinen vaalitoimikunnan jäseneksi missään kunnassa.³ Oikeusministeriö kiinnittää kuntien huomiota siihen, että vaalilain 15 §:n 2 momentin sanamuotoa ”mahdollisuuksien mukaan” voidaan soveltaa myös siten, että jos puolueet eivät niille tehdystä pyynnöstä huolimatta nimeä riittävästi ehdokkaita vaalitoimikuntiin, jäseniksi voidaan nimetä myös muita kunnan luottamustoimeen vaalikelpoisia henkilöitä.

Esteellisyys: Hallintolain esteellisyyssääntelyä ei sovelleta vaalitoimikunnan toimintaan. Tämä tarkoittaa, että jäseneksi tai varajäseneksi nimitetty voi toimia kaikissa vaalitoimikunnan tehtävissä.

Muuta: Kunnan on syytä ylläpitää vaalitoimikunnan jäsenen tehtävän houkuttelevuutta esimerkiksi varmistamalla, että tehtävästä maksettava palkkio vastaa tehtävän vaativuutta. Vaalitoimikunnan jäsenellä ja varajäsenellä, erityisesti puheenjohtajaksi nimettävällä tulee olla riittävä osaaminen tehtävään ja riittävästi aikaa perehtyä siihen.

6.4 Yleisen ennakoäänestyspaikan ja kotiäänestyksen vaalitoimitsija

Kelpoisuus: Vaalitoimitsijana ei voi olla vajaavaltainen⁴ eikä myöskään ehdokas, hänen puolionsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa. Kelpoisuuteen vaikuttava

³ Tämä johtuu siitä, että äänioikeutettu voi äänestää ennakkoon missä tahansa kunnassa.

⁴ Alle 18-vuotias tai vajaavaltaiseksi julistettu.

ehdokkuus tarkoittaa ehdokkuutta missä hyvinvointialueessa tahansa: esimerkiksi hyvinvointialueella A ehdokkaaksi asetetun sisarus ei ole kelpoinen vaalitoimitsijaksi missään kunnassa.⁵

Esteellisyys: Hallintolain esteellisyysääntelyä ei sovelleta vaalitoimitsijan toimintaan. Tämä tarkoittaa, että vaalitoimitsijaksi määrätty voi toimia kaikissa vaalitoimitsijan tehtävissä.

Muuta: Kunnan on syytä ylläpitää vaalitoimitsijan tehtävän houkuttelevuutta esimerkiksi varmistamalla, että tehtävästä maksettava korvaus vastaa tehtävän vaativuutta. Vaalitoimitsijaksi nimettävällä tulee olla riittävä osaaminen tehtävään ja riittävästi aikaa perehtyä siihen.

6.5 Vaaliavustaja vaalipäivän äänestyspaikalla

Kelpoisuus: Vaaliavustajana ei voi olla vajaavaltainen⁶ eikä myöskään ehdokas, hänen puolionsa, lapsensa, sisaruksensa tai vanhempansa.

Esteellisyys: Vaaliavustajalla on vain yksi tehtävä eli äänestäjän avustaminen. Kelpoisuussääntelyllä on riittävästi varmistettu se, että hän tässä tehtävässään voi avustaa jokaista avustamista tarvitsevaa äänestäjää.

7 Vaalitietojärjestelmän käyttö

7.1 Yleistä

Vuoden 2022 aluevaaleissa kaikki kunnat käyttävät seuraavia vaalitietojärjestelmän osajärjestelmiä:

- 1) pohjatietojärjestelmä (keskusvaalilautakunta),
- 2) äänioikeustietojärjestelmä (ennakkoäänestyksen vaalitoimitsija, keskusvaalilautakunta ns. ”jätkikirjauksissa”),
- 3) tuloslaskentajärjestelmä (keskusvaalilautakunta).

⁵ Ks. alaviite 3.

⁶ Ks. alaviite 4.

Vaalitietojärjestelmän käyttöä hallinnoi Oikeusrekisterikeskus (ORK), jossa on järjestelmän pääkäyttäjä sekä vaalituki (vaalituki@om.fi), joka antaa järjestelmän käytöstä tarkemmat ohjeet. Vaalitietojärjestelmän käyttöpalvelutoimittajana jatkaa TietoEVRY Oyj.

Vaalitietojärjestelmän käyttäjähallinta perustuu ns. vahvaan tunnistautumiseen eli jokaisella vaalitietojärjestelmän osajärjestelmää käyttävällä henkilöllä tulee olla joko sirullinen henkilökortti, verkkopankkitunnukset⁷ tai matkapuhelimeen liitetty henkilövarmenne (mobiilivarmenne).

Kaikkien osajärjestelmien käyttäminen on pääosin samanlaista kuin kevään kuntavaaleissa.

Vaalitietojärjestelmän tuotantokäyttö aloitetaan maanantaina 25.10.2021, jolloin pohjatietojärjestelmä avautuu kuntien käyttöön. **Vaalituki antaa vaalitietojärjestelmän käytöstä tarkempia ohjeita, aikatauluja ja muistutuksia erikseen vaalien valmistelupe-riodin aikana.**

Kenraaliharjoitukset pidetään seuraavasti:

- ennakkoäänestys tiistaina 28.12.2021 ja
- laskenta ja sähköisen vaaliluettelon käyttö torstaina 30.12.2021.

Seuraavassa kiinnitetään kuntien huomiota vielä erityisiin käyttötapauksiin.

7.2 Äänioikeustietojärjestelmän käyttäminen vaalipäivänä

Äänioikeustietojärjestelmää ("sähköinen vaaliluettelo") on käytetty vaalipäivän äänestyksessä vuoden 2011 eduskuntavaaleista lukien. Vuoden 2021 kuntavaaleissa sitä käytettiin 152 kunnassa 682 äänestysalueella.

Sähköistä vaaliluetteloä voidaan käyttää paperisen vaaliluettelon sijasta tai sen rinnalla. Jokaisella äänestysalueella on kuitenkin oltava myös paperinen vaaliluettelo.

Vuoden 2022 aluevaaleissa sähköisen vaaliluettelon käyttöä vaalipäivän äänestyksessä jatketaan seuraavasti:

- Vuosien 2011–2021 vaaleissa järjestelmää käyttäneet kunnat: Järjestelmää voidaan käyttää millä tahansa kunnan päättämällä äänestysalueilla. Kunnan on kuitenkin hyvissä ajoin ennen vaaleja ilmoitettava nämä äänestysalueet vaalituelle;

⁷ Pankit eivät enää myönnä tiliin sitomattomia verkkopankkitunnuksia (ns. prepaid-tunnuksia).

- Muut kunnat: Kunta voi ilmoittaa vaalituella kiinnostuksensa käyttää järjestelmää yhdellä äänestysalueella. Sen jälkeen vaalituki arvioi, onko kunnan muuta kaantulo asianmukaista vaalitietojärjestelmän kokonaisuuden käyttö huomioon otettuna.

Oikeusministeriö ja vaalituki varaavat itselleen mahdollisuuden rajoittaa mukaan tulevien äänestysalueiden lukumäärää. Kunta voi myös perua tekemänsä ilmoittautumisen, jos ilmenee esimerkiksi teknisiä ongelmia.

Korostettakoon vielä, että **äänioikeusrekisterin käyttäminen vaalipäivän äänestyksessä on näissä aluevaaleissa ja myös jatkossa kunnalle täysin vapaaehtoista** eli mahdollisuus käyttää paperista vaaliluetteloa tulee jatkossakin säilymään. Näin ollen mahdollinen äänioikeusrekisterin käyttö ei ole peruste vähentää äänestysalueiden määrää (ks. tämän kirjeen s. 6).

7.3 Laskentajärjestelmän käyttö alustavassa laskennassa suoraan äänestysalueelta

Alustavan laskennan tuloksia on useissa kunnissa tallennettu tuloslaskentajärjestelmään suoraan äänestysalueilta vuodesta 2014 lukien. Vuoden 2021 kuntavaaleissa suora tallennus oli käytössä 100 kunnassa 537 äänestysalueella.

Suoraa tallennusta aiemmin käyttäneet kunnat voivat halutessaan jatkaa samaa menettelyä ilmoittamalla aikeistaan vaalituella. Myös muut kunnat voivat ilmoittaa vaalituella kiinnostuksensa sanottuun menettelyyn. Tarkoitus on kuitenkin edetä tässä asiassa maltillisesti, joten muut kunnat voivat tulla mukaan näissä vaaleissa enintään yhdellä äänestysalueella. Ministeriö ja vaalituki varaavat tältäkin osin itselleen mahdollisuuden rajoittaa mukaan tulevien kuntien ja äänestysalueiden lukumäärää ja kunnalla on myös ilmoittautumisensa perumismahdollisuus.

Menettelyä käytävillä äänestysalueilla tulee kuitenkin olla varajärjestelmänä perinteinen menettely laskentatietojen ilmoittamisesta kunnan ilmoituskeskukselle.

7.4 Äänioikeuskyselyn mobiilikäyttö

Aluevaaleissa jatketaan kuntavaaleissa käyttöön otettua äänioikeusrekisterin toimintoa, jossa vaalitoimikunnat voisivat mobiililaitteilla tehdä äänioikeuskyselyitä eli selvittää, missä kunnassa laitoksessa äänestävä henkilö on äänioikeutettu. Tällöin ennakoö-äänestyksen lähetekirje osattaisiin osoittaa aina oikeaan kuntaan.

Äänioikeuskyselyn mobiilikäyttö on mahdollista kaikille kunnille. Jos kunta haluaa ottaa toiminnon käyttöön, siitä tulisi kuitenkin ilmoittaa sähköpostitse vaalituelle.

7.5 Sähköinen vaalipöytäkirja

Aluevaaleissa jatketaan sähköisen vaalipöytäkirjan käyttöä. Kuntavaaleissa sitä käytti 186 vaalilautakuntaa 30 kunnassa.

Sähköisen vaalipöytäkirjan käyttö on mahdollista kaikille kunnille. Jos kunta haluaa toiminnon käyttöön, siitä tulisi ilmoittaa sähköpostitse vaalituelle.

8 Vaalimateriaali ja vaaliohjeet

Oikeusministeriön vaalimateriaalin tilausjärjestelmä avataan keskusvaalilautakuntien käyttöön maanantaina 27.9.2021 klo 8. Tilausjärjestelmän laatijana on edelleen Puna-Musta Media Oyj.

Keskusvaalilautakunnan tulee merkitä tilausjärjestelmään tarvitsemansa vaalimateriaali viimeistään perjantaina 22.10.2021 klo 12. Oikeusministeriö lähettää tilausjärjestelmän käytöstä tarkemmat ohjeet erikseen.

Vaalimateriaalin jakelu keskusvaalilautakunnille suoritetaan 15.11.2021 lukien.

Vaaliohjeet ja vaalitietojärjestelmän käyttöohjeet (VAT-ohjeet) jaetaan keskusvaalilautakunnille 25.10.2021 lukien, kuitenkin niin, että VAT-ohjeet nro 1 ja 2b jaetaan kunnille jo 10.9.2021 lukien.

Uusien vaaliurnien tarpeesta ja vanhojen vaaliurnien kierrättämisestä oikeusministeriö lähettää erillisen sähköpostikyselyn syyskuussa 2021.

9 Vaalikoulutus

9.1 Oikeusministeriön koulutus

Oikeusministeriön vaalikoulutus vuoden 2022 aluevaaleja varten tapahtuu verkkokoulutuksena. Ministeriö laatii vaalikoulutuskokonaisuuden, joka tulee kaikkien kuntien katsottavaksi verkkoon marraskuussa 2021. Tarkoitus on, että kukin kunta käy läpi ja suo-

rittää vaalikoulutuksen omatoimisesti haluamanaan ajankohtana. Tämän lisäksi ministeriö järjestää verkossa kaksikielisiä vaalikoulutusklinikoita, joissa kunnat voivat esittää vaalikoulutuskokonaisuutta ja vaaliohjeita koskevia kysymyksiä.

Vaalituki ilmoittaa kunnille vaalikoulutuskokonaisuuden ja koulutusklonikoiden verkkolin-
kit, klonikoiden tarkemmat ajankohdat sekä muut tarvittavat ohjeet erikseen.

Vaalikoulutuskokonaisuudessa käydään läpi vaaliohjeissa ja VAT-ohjeissa selostettuja asioita:

- kunnan keskusvaalilautakunnan tehtävät,
- ennakkoäänestyksen järjestäminen,
- vaalipäivän äänestyksen järjestäminen,
- vaalitietojärjestelmän käyttö, mm.:
 - äänioikeustietojärjestelmä yleisessä ennakkoäänestyspaikassa,
 - äänioikeustietojärjestelmä keskusvaalilautakunnassa ("jälkikirjaukset"),
 - äänioikeustietojärjestelmä vaalilautakunnassa ("sähköinen vaaliluettelo"),
 - laskentajärjestelmä (ennakkoäänät; alustava ja tarkastuslaskenta).

9.2 Kunnan oma koulutus

Kunnan keskusvaalilautakunnan tulee kouluttaa, opastaa ja neuvoa kunnan muita vaali-
viranomaisia (vaalilautakunnat, vaalitoimikunnat sekä yleisten ennakkoäänestyspaikko-
jen ja kotiaänestyksen vaalitoimitsijat), jotta nämä suorituvat heille kuuluvista tehtä-
vistä. Keskusvaalilautakunnan koulutusmateriaalina voivat olla esimerkiksi oikeusminis-
terion verkkokoulutus, vaaliohjeet ja VAT-ohjeet.

Vaalitietojärjestelmän koulutuskanta, jossa voi harjoitella eri osajärjestelmien käyttöä,
on kuntien käytettävissä vaalituen myöhemmin ilmoittamina ajankohtina.

10 Kunnille suoritettava kertakorvaus

Ensimmäisissä aluevaaleissa, jotka toimitetaan erillisinä vaaleinaan, oikeusministeriö
suorittaa kunnalle vaalilain 188 §:n mukaisena kertakorvauksena ministeriön vahvista-
man euromäärän jokaiselta aluevaaleissa äänioikeutetulta kunnan asukkaalta. Korvaus
suoritetaan kunnille kevään 2022 aikana.

Korvauksen määrä vahvistetaan myöhemmin. Korvauksessa pyritään huomioimaan se, että ensimmäisissä aluevaaleissa – toisin kuin esimerkiksi eduskuntavaaleissa – keskusvaalilautakunta vastaa ennakoäänien laskennasta ja vaalipäivän äänten tarkastuslaskennasta.

Kertakorvausta aluevaaleista ei tulla suorittamaan enää silloin, kun aluevaalit toimitetaan samanaikaisesti kuntavaalien kanssa.

Helsingin kaupungille oikeusministeriö korvaa ennakoäänestyksen järjestämisestä ensimmäisissä aluevaaleissa aiheutuneet kulut laskun mukaan.

11 Oikeusministeriön ja vaalituksen viestintä keskusvaalilautakunnille

Aluevaalien valmistelun ja toimittamisen aikana oikeusministeriö ja vaalituki tulevat viestimään keskusvaalilautakunnille pääasiassa sähköpostitse. Keskusvaalilautakunnan onkin jo tässä vaiheessa syytä tarkistaa, että sillä on toimiva sähköpostiosoite. Vuoden 2021 kuntavaalien aikaiset keskusvaalilautakuntien yhteystiedot on koottu vaalit.fi -sivuille. Sähköpostiosoitteiden mahdolliset muutokset ilmoitetaan vaalituelle (vaalituki@om.fi).

12 Lisätietoja

Lisätietoja vaaleihin liittyvistä kysymyksistä:

- www.vaalit.fi
- vaalijohtaja Arto Jääskeläinen, puh. 02951 50128, etunimi.j.sukunimi@om.fi, (16.8. lukien),
- neuvotteleva virkamies Heini Huotarinen, puh. 02951 50127, (20.7. lukien),
- erityisasiantuntija Laura Nurminen, puh. 02951 50008, (2.8. lukien),
- hallinnollinen avustaja Terttu Tuomi, puh. 02951 50206, (9.8. lukien),
- VAT-asioissa Oikeusrekisterikeskuksen (ORK) **vaalituki**, puh. 02956 65609.

Sähköpostit: etunimi.sukunimi@om.fi sekä vaalituki@om.fi.

Lisätietoja äänestysaluejakoon ja äänestyspaikkatietoihin liittyvistä kysymyksistä antaa Digi- ja väestötietovirasto, puh. 02955 535530, sähköposti: vrk.vaalit@dvv.fi.

Vaalijohtaja

Arto Jääskeläinen

Erityisasiantuntija

Laura Nurminen

LIITTEET 1) Äänestyspaikkojen määräämisestä ja äänestyksen järjestämisestä

2) Vuoden 2022 aluevaalien aikataulua kootusti

TIEDOKSI: Ulkoministeriö

Digi- ja väestötietovirasto

Suomen Kuntaliitto

LIITE 1: Äänestyspaikkojen määrittämisestä ja äänestyksen järjestämisestä

1 Yleiset ennakoäänestyspaikat

Yleisiä ennakoäänestyspaikkoja määrittäessään kunnanhallituksen tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

Ennakoäänestyspaikkoja on oltava riittävästi

Kunnan on ehdottomasti huolehdittava siitä, että yleisiä ennakoäänestyspaikkoja on kunnassa riittävästi suhteessa kunnan äänioikeutettujen määrään ja myös kunnassa asioivien muiden kuntien äänioikeutettujen määrään, jotta ennakkoon äänestäminen olisi äänestäjille mahdollisimman vaivatonta ja vähän aikaa vievää.

Ennakoäänestyspaikkojen riittävä määrä voi edesauttaa myös koronavirustilanteessa sitä, että äänestäjät hajaantuvat tasaisemmin eri paikkoihin eikä ruuhkia pääse syntymään, jolloin turvavälien pitämisestä on helpompi huolehtia.

Missä ennakoäänestyspaikan tulisi sijaita?

Ennakoäänestyspaikat on syytä sijoittaa sellaisiin paikkoihin, joihin äänestäjien on helppoa tulla ja joihin he vaivattomasti osaavat. Yksi hyvä tapa on sijoittaa ennakoäänestyspaikkoja sinne, missä äänestäjien muutoinkin tiedetään liikkuvan. Kuitenkin myös taajamien ulkopuolella asuville on järjestettävä asianmukaiset ennakoäänestysmahdollisuudet.

Ennakoäänestyspaikan on oltava aatteellisilta ja taloudellisilta kytkennöiltään mahdollisimman puolueeton, jotta mahdollisimman monet äänestäjät tulevat sinne mieluusti.

Viimeisimmissä vaaleissa hyviä kokemuksia on saatu mm.

- kunnantaloista ja muista kunnan virastoista,
- kirjastoista,
- erilaisten liike- ja kauppakeskusten aulatilasta,
- oppilaitoksista,

- kunnan palvelukeskuksista ja yhteispalvelupisteistä sekä
- liikkuvista äänestyspaikoista eli äänestysbusseista ja yhteysaluksista ja vastaavista.

Yksi esimerkki uudelta ratkaisulta on ollut Helsinki-Vantaan lentoaseman terminaaliin perustettu yleinen ennakoäänestyspaikka.

Vuoden 2021 kuntavaaleissa monessa kunnassa ennakoäänestyspaikka oli järjestetty ulkotiloihin esimerkiksi telttaan, konttiin tai drive-in -pisteelle, jolloin paikka saattoi periaatteessa sijaita missä tahansa, kunhan sillä oli osoite, jonka perusteella äänestäjät löysivät paikan.

Yleistä ennakoäänestyspaikkaa ei saa sijoittaa sellaiseen paikkaan, johon kaikilla äänioikeutetuilla ei ole pääsyä. Tällaisia paikkoja saattavat olla esimerkiksi varuskunta-alueet.

Ennakoäänestyspaikkojen esteettömyys

Liikuntavammaisten ja muiden liikkumisesteisten henkilöiden ennakoäänestämismahdollisuuksiin on kiinnitettävä huomiota. Mahdollisuuksien mukaan vammaisten käyttämille kulkuvälineille on pyrittävä varaamaan pysäköintitilaa ennakoäänestyspaikan välittömässä läheisyydessä ja järjestämään heidän avustamisensa äänestyspaikan ulko- ja sisäpuolella. Äänestyspaikalla mahdollisesti olevat kynnykset ja portaat on varustettava esimerkiksi sellaisella luiskalla, että rollaattoria tai sähkökäyttöistä pyörätuolia käyttävä henkilö pääsee esteettä äänestystilaan. Pyörätuolia käyttäviä henkilöitä varten tulisi myös olla äänestyskoppi, johon pyörätuoli mahtuu tai irrallinen kirjoitusalue varustettuna suojuksella, jonka turvin äänestäjä voi muiden näkemättä täyttää äänestyslippunsa. Aiemmissa vaaleissa esteettömyydessä mahdollisesti havaitut puutteet tulee korjata.

Järjestyksenpidon ja vaalimainontakiellon huomioiminen

Ennakoäänestyspaikan on sekä tiloiltaan että sijainniltaan sovittava tarkoitukseensa myös järjestyksenpidon kannalta. Vaalilain 56 §:n 1 momentissa on säädetty järjestyksestä ennakoäänestyspaikassa ja siihen liittyen niin sanotusta vaalimainontakiellosta. Käytännön syistä vaalimainontakiellon ulottuvuus voi joissakin ennakoäänestyspaikoissa olla alueellisesti rajatumpi kuin yleensä vaalipäivänä äänestysalueen äänestyspaikassa. Mikäli ennakoäänestyspaikka perustetaan esimerkiksi kauppakeskukseen,

kunnan keskusvaalilautakunnan on tarvittaessa etukäteen oltava yhteydessä kauppa-keskuksen johtoon ja varmistauduttava siitä, että ennakoäänestys otetaan asianmukaisesti huomioon kauppakeskuksen muussa toiminnassa. Tällöin yhtenä vaalimainontakiellon ulottuvuutta koskevana vähimmäisvaatimuksena voidaan pitää sitä, että vaalikampanjointi ja vaalimainonta eivät saa näkyä tai kuulua ennakoäänestyspaikkaan eikä sen sisäänkäyntiin.

Riittävästi tilaa ja vaalitoimitsijoita

Ennakoäänestystilan tulee olla riittävän suuri, jotta äänestys voidaan toimittaa sujuvasti ja luotettavasti eli äänestäjän vaalisalaisuus, vaalivapaus ja vaalirauha turvaten (vaalilain 56 § 2 mom.). Koronavirustilanteessa tärkeä näkökulma on myös turvallisuus: äänestäjän tulee olla turvallista äänestää ja vaalitoimitsijoiden tulee olla turvallista hoitaa tehtäviään.

Ennakoäänestystilaan tulee voida sijoittaa tarpeellinen määrä pisteitä, joissa tarkastetaan äänestäjän henkilöllisyys, annetaan äänestyslippu ja otetaan äänestys vastaan. Tilan tulee olla siten mitoitettu ja järjestetty, että ruuhkaa ja jonoja syntyy mahdollisimman vähän.

Usein ruuhkat syntyvät siitä, että ennakoäänestyspaikka on sijoitettu sellaiseen tilaan, johon mahtuu liian vähän äänestyskoppeja ja äänestyksen vastaanottopisteitä ja/tai siitä, että ennakoäänestyspaikassa on muista syistä liian vähän vaalitoimitsijoita nimenomaan äänestyksen vastaanottopisteissä. Ennakoäänestyksessä aikaa ei yleensä vie äänestäjän käynti äänestyskopissa, vaan sen jälkeinen asiointi vaalitoimitsijan kanssa (vaalitoimitsija leimaa äänestyslipun, lippu suljetaan vaalikuoreen, lähetekirje laaditaan ja allekirjoitetaan, vaalikuori ja lähetekirje suljetaan lähetekuoreen sekä äänioikeusrekisteriin tehdään merkintä siitä, että äänestäjä on äänestänyt). Kuntien tuleekin huolehtia siitä, että vastaanottopisteitä on riittävästi. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että ennakoäänestyspaikassa tulee olla riittävästi henkilöstöä ja että ennakoäänestyspaikka sijoitetaan riittävän suureen tilaan, jotta äänestystoimitus sujuu äänestäjän kannalta mahdollisimman joutuisasti ja vaivattomasti.

Äänestäjien muodostamissa jonoissa ja toisaalta myös äänestäjien ja vaalitoimitsijoiden välillä on kyettävä pitämään riittävät turvavälit. Tämä saattaa edellyttää, että ennakoäänestyspaikassa on oltava yksi vaalitoimitsija sitä varten, että hän valvoo turvavälien noudattamista sekä huolehtii siitä, että paikkaan otetaan sisään vain rajallinen määrä

äänestäjiä kerrallaan. Ennakkoäänestyspaikassa tulee myös olla näkyvästi esillä äänestäjille tarkoitettu turvaväleistä kertova opastus.

Ennakkoäänestyspaikan varustelusta

Oikeusministeriö antaa vaaliohjeissaan tarkempia ohjeita ennakkoäänestyspaikan varustelusta koronavirukseen liittyen, esimerkiksi vaalivirkailijoiden mahdollisesta suojava-rustuksesta, käsihuuhteen käytöstä ja suojaileksien mahdollisesta käyttämisestä.

Paloturvallisuus

Ennakkoäänestyspaikka on sijoitettava rakennuksessa niin, että rakennuksen poistumistiet pidetään esteettöminä. Poistumisteiden opasteita ei saa peittää. Järjestelyjen asianmukaisuus on syytä tarvittaessa etukäteen varmistaa alueelliselta pelastusviranomaiselta.

Ennakkoäänestyspaikan aukiolopäivät ja -kellonajat

Vaalilain 47 §:n mukaan kotimaan yleinen ennakkoäänestyspaikka on ennakkoäänestystä varten avoinna kaikkina ennakkoäänestyksen ajanjakson päivinä, jollei kunnanhallituksen päätöksellä erityisistä syistä toisin määrätä. Erityinen syy voi olla lähinnä vain kunnan jonkin alueen tai taajaman vähäiseksi arvioitu äänestäjämäärä. Jokaisessa kunnassa tulisi kuitenkin olla vähintään yksi sellainen ennakkoäänestyspaikka, joka on avoinna jokaisena ajanjakson päivänä. Tällaisen ennakkoäänestyspaikan lisäksi on mahdollista perustaa kunnan eri alueille ennakkoäänestyspaikkoja, jotka ovat auki vähemmän kuin seitsemän päivää.

Vaalilain 48 §:n mukaan kunnanhallitus määrää myös ennakkoäänestyspaikan päivittäiset aukioloajat, kuitenkin niin, että ennakkoäänestyspaikka ei saa olla avoinna arkipäivisin ennen kello 8 eikä kello 20 jälkeen eikä lauantaisin ja sunnuntaisin ennen kello 9 eikä kello 18 jälkeen. Hyväksi havaittu käytäntö on, että ainakin ennakkoäänestyksen ajanjakson kahtena viimeisenä päivänä yleinen ennakkoäänestyspaikka pidetään avoinna kello 20 saakka.

Viimeisimmissä vaaleissa on monissa kunnissa maaseudulla pyritty turvaamaan äänestysmahdollisuuksia perustamalla kirkonkylän lisäksi myös pienempiin kyliin yleisiä ennakkoäänestyspaikkoja, jotka ovat avoinna lyhyehkön ajan liikkuvan ennakkoäänestys-

paikan tavoin. Esimerkiksi eräässä kunnassa viimeisissä vaaleissa aikaisemman kirkonkylällä sijaitsevan yleisen ennakoäänestyspaikan lisäksi kunta on perustanut eri kylille yhteensä kahdeksan lyhyen aukioloajan yleistä ennakoäänestyspaikkaa.

Ennakoäänestyspaikkojen aukiolopäivät ja –kellonajat olisi hyvä pitää mahdollisimman laajoina. Tällä edesautetaan sitä, että äänestäjät voivat käydä äänestämässä eri aikoina, jolloin ruuhkia syntyy vähän ja turvaväleistä huolehtiminen on helpompaa.

Kunta voi halutessaan tiedottaa, että osaa vaalilain mukaisesta päivittäisestä ajasta, esimerkiksi klo 8–10, suositellaan ensisijaisesti koronan riskiryhmiin kuuluville äänestäjille.

Mahdollisimman pysyvät ennakoäänestyspaikat

Ennakoäänestyspaikkojen olisi hyvä pysyä samoina vaaleista toiseen. Näin edistetään sitä, että äänestäjät tietävät, missä äänestyspaikka on. Paikkojen lopettaminen tai siirtäminen taikka niiden vakiintuneiden aukioloaikojen muuttaminen ilman pakottavaa syytä saattaa aiheuttaa epätietoisuutta äänestäjien keskuudessa. Jos muutoksia kuitenkin tehdään, niistä on tehokkaasti tiedotettava.

Tehokas tiedotus ja opastus

Kunnan on tehokkaasti tiedotettava kunnan alueella olevista yleisistä ennakoäänestyspaikoista ja niiden aukioloajoista. Käytännössä asian voi hoitaa kuulutuksin, julkaisemalla tiedot kunnan kotisivuilla, julisteilla kadunvarsimainosteluneissa, sanomalehti-ilmoittelulla, sanomalehtijutuilla, koteihin jaettavilla tiedotteilla jne. Paikallisille tiedotusvälineille tulisi lähettää luettelo ennakoäänestyspaikoista ja niiden aukioloajoista.

Edellisten vaalien tapaan äänioikeutetuille lähetettäviin äänioikeusilmoituksiin (ilmoituskortti) liitetään äänestyspaikkarekisteristä koottava luettelo hänen oman lähialueensa yleisistä ennakoäänestyspaikoista.

Opastus ennakoäänestyspaikalle tulee järjestää selkeästi esimerkiksi kadunvarsitauluin ja viitoituksin.

Miten liikkuva ennakoäänestyspaikka käytännössä toteutetaan?

Liikkuva ennakoäänestyspaikka voidaan toteuttaa esimerkiksi seuraavasti: rakennetaan äänestystila bussiin tai vastaavaan kulkuneuvoon, suunnitellaan päivittäinen reitti

kellonaikoinen, tiedotetaan tehokkaasti bussin pysähdyspaikoista ja aikatauluista, minkä jälkeen toteutetaan reitti ja suoritetaan äänestys. Bussin jokainen pysähdyspaikka on tallennettava osoitteinen ja kellonaikoinen vaalitietojärjestelmään sisältyvään äänestyspaikkarekisteriin. Kunnan sisäinen tiedottaminen liikkuvan ennakoäänestyspaikan pysähdyspaikoista on tärkeää siksikin, että äänestäjille postitettavan ääni-oikeusilmoituksen liitteessä niitä ei erikseen mainita.

Ennakoäänestyspaikka ulkotiloissa

Ennakoäänestyspaikka on mahdollista sijoittaa myös ilmoitetun osoitteen ulkotilaan (esimerkiksi teltaan, konttiin tai drive-in pisteelle), jos kaikki vaalilain vaatimukset voidaan täyttää. Erityisesti on huolehdittava siitä, että vaalisalaisuus säilyy. Lisää tietoa ulkoäänestysjärjestelyistä löytyy vuoden 2021 kuntavaaleja varten laaditusta ["Vinkkejä ulkoäänestysjärjestelyistä" –nimisestä asiakirjasta](#) (31.3.2021, löytyy myös osoitteesta www.vaalit.fi).

2 Vaalipäivän äänestyspaikat

Vaalipäivän äänestyspaikkoja määrätessään kunnan tulee kiinnittää huomiota seuraaviin asioihin:

- Äänestyspaikan tulee pääsääntöisesti olla äänestysalueella, mutta erityisistä syistä se voidaan sijoittaa äänestysalueen tai kunnankin ulkopuolelle, jollei siitä aiheudu äänestäjille kohtuutonta haittaa;
- Eduskunnan oikeusasiamies katsoi ratkaisussaan 3.3.1999 (dnro 2009/4/96), että vaalipäivän äänestyspaikkana käytettävän huoneiston sopivuutta harkittaessa tulisi yhtenä näkökohtana ottaa huomioon myös huoneiston aatteellinen luonne ja käyttötarkoitus. Kansalaisten yhdenvertaisuuden ja julkisen vallan puolueettomuuden näkökulmasta tulisi olla pyrkimyksenä, että vaalihuoneistot ovat aatteellisilta kytkennöiltään mahdollisimman neutraaleja. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies puolestaan totesi ratkaisussaan 30.10.2013 (dnro 4607/4/12), että demokratian asianmukainen toteutuminen edellyttää, että äänestäjät voivat vaalipäivänä käyttää äänioikeuttaan mahdollisimman puolueettomassa tilassa. Merkittävää painoarvoa ei kuitenkaan tulisi antaa sille seikalle, mikä taho omistaa

äänestystilan. Merkittävämpänä perusteena on pidettävä tilan sopivuutta arvioitaessa sen käyttötarkoitusta ja varustelua;

- Varsinaisen äänestyshuoneen lisäksi äänestyspaikassa tulee olla odotustilaa. Jollei erillistä odotushuonetta ole käytettävissä, on erityinen paikka äänestys­huoneen vieressä sopivalla tavalla erotettava niin, että äänestäjät voivat siitä suoraan siirtyä äänestys­huoneeseen. Tämä paikka on voitava sulkea siten, että pääsy sinne estetään muilta kuin niiltä äänestäjiltä, jotka ovat saapuneet ennen kello 20;
- Äänestyspaikan esteettömyyden, järjestyksenpidon, opastuksen sekä muiden näkökohtien osalta viitataan siihen, mitä edellä ennakkoäänestyspaikkojen osalta todetaan.

LIITE 2: Vuoden 2022 aluevaalien aikataulua kootusti

Syyskuu 2021	
10.9. lukien	VAT-ohjeet 1 ja 2b lähetetään kunnille
27.9.	Vaalimateriaalin tilausjärjestelmä avataan kuntien käyttöön
30.9. mennessä	Kunnan mahdollinen ilmoitus vaaliurnien määrästä oikeusministeriölle
Lokakuu 2021	
22.10. klo 12 mennessä	Kunta kuittaa tilauksensa vaalimateriaalien tilausjärjestelmään
23.10.	Kirjeäänestysasiakirjojen tilausjärjestelmä avataan
25.10.	Pohjatietojärjestelmä avataan tuotantokäyttöön
25.10. lukien	Loput VAT-ohjeet ja vaaliohjeet lähetetään kunnille
Marraskuu 2021	
5.11. klo 12 mennessä	Kunnat kuittaavat ennakoäänestyspaikka- ym. tiedot pohjatietojärjestelmään
15.11. lukien	Vaalimateriaalitulokset toimitetaan kunnille
Joulukuu 2021	
3.12. klo 24	Äänioikeusrekisterin tietojen poiminta VTJ:stä
14.12. klo 16	Ehdokashakemukset tehtävä aluevaalilautakunnalle
23.12.	Aluevaalilautakunta laatii ehdokaslistojen yhdistelmän
28.12.	Kenraaliharjoitus (ennakoäänestys)
30.12.	Kenraaliharjoitus (laskenta ja sähköinen vaaliluettelo)
30.12.	Äänioikeusilmoitukset viimeistään jätettävä postin kuljetettaviksi
Tammikuu 2022	
11.1. klo 12	Äänioikeusrekisteri lainvoimainen
12.1.	Ennakoäänestys alkaa kotimaassa ja ulkomailla
15.1.	Ennakoäänestys päättyy ulkomailla
18.1.	Ennakoäänestys päättyy kotimaassa
21.1. klo 19	Keskusvaalilautakunnan kokous (ennakoäänten tarkastus)
23.1. klo 9-20	Vaalipäivä Keskusvaalilautakunnan kokous (ennakoäänten laskenta)

24.1.	Keskusvaalilautakunnan kokous (tarkastuslaskenta)
26.1.	Keskusvaalilautakunnan kokous (äänimäärien vahvistaminen ja ilmoittaminen aluevaalilautakunnalle)
26.1.	Aluevaalilautakunnan kokous (kuntien ilmoittamien äänimäärien laskeminen yhteen, mahdolliset arvonnat ja aluevaalien tuloksen vahvistaminen)
1.3.	Aluevaltuustot aloittavat toimikautensa